

ВІДГУК

офіційного опонента на дисертацію

Березки Софії Вікторівни

«Особливості психокорекції поведінкових розладів дітей з порушенням інтелектуального розвитку засобами арт-терапії»,

подану до захисту на здобуття наукового ступеня кандидата психологічних наук за спеціальністю 19.00.08 – спеціальна психологія

Актуальність теми дисертаційної роботи С. В. Березки визначена необхідністю пошуку шляхів підвищення якості психологічного супроводу дітей з порушенням інтелектуального розвитку в умовах реформування сучасної системи освіти України. Слід зазначити, що наявність поведінкових розладів у дітей з порушенням інтелектуального розвитку суттєво ускладнює процес їх соціалізації та інтеграції. У зв'язку з цим, особливої уваги потребує дослідження засобів психокорекції поведінкових розладів на ранніх етапах їх формування.

У психолого-педагогічній літературі проблема психокорекції поведінкових розладів у дітей з порушеннями інтелектуального розвитку здебільшого розглядається з погляду клінічного підходу та переважно по відношенню до шкільного віку. Натомість, існує необхідність розгляду зазначеної проблеми з позиції психологічного підходу, за якого поведінкові розлади є не окремою нозологічною одиницею, а проявом обмеженого функціонування особистості, що виник під дією негативного впливу сукупності факторів оточуючої дійсності і може коректуватись психологом закладу освіти. Особливо доцільним вбачається вивчення психокорекції поведінкових розладів у дітей з порушенням інтелектуального розвитку на етапі старшого дошкільного віку, коли закладаються основні норми та правила поведінки.

Дисертаційне дослідження складається зі вступу, трьох розділів, загальних висновків, списку використаних джерел і додатків. Результати та основний зміст дисертаційної роботи висвітлено у 18 публікаціях, з них: 9 статей, у тому числі – 2 статті у наукових періодичних виданнях інших

держав та 7 статей (з яких 6 одноосібні) у наукових фахових виданнях України, які включено до міжнародних наукометричних баз; 9 публікацій, що додатково відображають наукові результати дослідження, у тому числі 6 публікацій апробаційного характеру (з яких 5 одноосібні).

У вступі обґрунтовано актуальність і ступінь наукового вивчення проблеми дослідження, чітко та коректно визначено об'єкт, предмет, мету та завдання роботи, розкрито теоретико-методологічну основу та представлено методи дослідження, висвітлено наукову новизну та практичне значення отриманих результатів, подано дані про апробацію результатів дисертаційної роботи.

У першому розділі – «Теоретичний аналіз проблеми поведінкових розладів у дітей з порушеннями інтелектуального розвитку» – здійснено теоретичний аналіз за трьома напрямками наукового пошуку, а саме: аналіз наукової літератури присвяченої феномену поведінкових розладів; аналіз наукових досліджень, що дають уявлення про види поведінкових розладів у дітей дошкільного віку з порушенням інтелектуального розвитку; аналіз наукових досліджень та публікацій щодо особливостей психокорекції поведінкових розладів дошкільників з порушенням інтелектуального розвитку засобами арт-терапії.

У другому розділі – «Емпіричне дослідження поведінкових розладів дітей дошкільного віку з порушенням інтелектуального розвитку» – наведено дані про організацію, основні етапи та результати дослідження агресивної та гіперактивної поведінки дітей старшого дошкільного віку з порушеннями інтелектуального розвитку як основних видів поведінкових розладів дошкільників. Автором дисертації визначено критерії та рівні кожного зазначених видів поведінкових розладів.

Виразну практичну значущість має матеріал третього розділу – «Експериментальна апробація програми психокорекції поведінкових розладів дітей з порушенням інтелектуального розвитку засобами арт-терапії», у якому обґрунтовано модель психокорекції поведінкових розладів дітей

старшого дошкільного віку з порушеннями інтелектуального розвитку засобами арт-терапії, висвітлено зміст авторської психокорекційної програми, проаналізовано результати її впровадження у заклади дошкільної освіти, навчально-реабілітаційний центр та інклюзивні центри.

Запропонована автором модель психокорекції розроблена відповідно до основних проявів агресивної та гіперактивної поведінки як основних видів поведінкових розладів дітей старшого дошкільного віку з порушеннями інтелектуального розвитку.

Ефективність психокорекційної програми, побудованої на засобах арт-терапії, підтверджується повторним емпіричним дослідженням рівнів сформованості агресивної та гіперактивної поведінки старших дошкільників з порушенням інтелектуального розвитку та порівнянням статистичної значущості змін за допомогою застосування коефіцієнту кутового перетворення Фішера (ϕ^* -критерій). На основі отриманих результатів дисертанткою доведено доцільність використання розробленої моделі та програми психокорекції поведінкових розладів дітей з порушенням інтелектуального розвитку, розроблено практичні рекомендації для батьків та педагогів щодо застосування засобів арт-терапії у роботі з дошкільниками, що мають агресивну чи гіперактивну поведінку.

Висновки дисертаційного дослідження повністю відображають отримані результати, відповідають меті, поставленим завданням та науковій новизні роботи.

Дисертаційне дослідження є завершеним дослідницьким проектом, який виконаний на належному науковому рівні, вирізняється логічною структурою і послідовністю. Результати проілюстровані достатньою кількістю таблиць і рисунків.

Обґрунтованість і достовірність наукових положень, висновків і рекомендацій, представлених в роботі С. В. Березки, забезпечується методологічною й теоретичною обґрунтованістю вихідних положень досліджень, відповідністю використаних методів, меті та завданням

дослідження, а також критеріям надійності та валідності, репрезентативністю вибірки, ідентичністю процедури дослідження для всіх респондентів, сполученням методів кількісного та якісного аналізу, використанням методів математичної статистики для обробки емпіричних даних. Водночас деякі аспекти дисертації спонукають до певних розмірковувань і зауважень. Вважаємо за необхідне розглянути їх більш детально.

1. У назві дисертації зазначено, що психокорекція поведінкових розладів здійснюється у дітей, що є досить широким поняттям. А у самій роботі презентовано дослідження лише старших дошкільників, на нашу думку, раціонально було вивчити зазначену проблему на різних вікових періодах дитинства.

2. Вважаємо, що доцільним було у першому розділі проаналізувати всі вже існуючі методи психокорекції поведінкових розладів дітей з порушеннями інтелектуального розвитку, а не лише арт-терапевтичні.

3. Для проведення діагностичних досліджень автором використано низку методик спрямованих на дослідження різних критеріїв агресивної та гіперактивної поведінки як видів поведінкових розладів у дітей з порушенням інтелектуального розвитку. При аналізі отриманих результатів необхідно було б не лише порівняти групи досліджуваних між собою, але й провести аналіз у порівнянні з дітьми з нормою розвитку.

4. На наш погляд, дисертаційна робота значно виграла, якщо б було проведено дослідження не вибірково окремих двох, а усіх зазначених у дисертації видів поведінкових розладів дітей з порушенням інтелектуального розвитку.

5. У дисертаційному дослідженні зустрічаються стилістичні та граматичні огріхи, орфографічні неточності, технічні вади тощо.

Висловлені рекомендації та зауваження слід розглядати як побажання для подальших досліджень. Вони не перешкоджають тому, щоб зробити такий загальний висновок.

Зміст автореферату та публікації ідентичні змісту основних положень дисертації. Дисертаційне дослідження відповідає паспорту спеціальності 19.00.08 – спеціальна психологія.

Дослідження збагачує науку новими достовірними результатами, рівень аналізу проблеми, глибина теоретичних узагальнень, створених дисертанткою, логіка та послідовність викладеного матеріалу свідчать про високий науково-теоретичний рівень автора дисертаційної праці.

Усе викладене вище дає підстави для висновку про те, що дисертація Березки Софії Вікторівни «Особливості психокорекції поведінкових розладів дітей з порушенням інтелектуального розвитку засобами арт-терапії» відповідає вимогам п.п. 9, 11 та 13 Постанови Кабінету Міністрів України від 24.07.2013 № 567 «Про затвердження Порядку присудження наукових ступенів і присвоєння наукового звання старшого наукового співробітника» (із змінами, внесеними згідно з Постановами КМ №656 від 19.08.2015 р. № 1159 від 30.12.15 р., №567 від 27.07.2016 р.), щодо кандидатських дисертацій, а С.В. Березка заслуговує на присудження їй наукового ступеня кандидата психологічних наук за спеціальністю 19.00.08 – спеціальна психологія.

Офіційний опонент

доктор психологічних наук, професор
кафедри психокорекційної педагогіки
Національного педагогічного університету
імені М. П. Драгоманова

Підпис Д. І. Шульженко
ЗАВІРЯЮ: зав.канцелярією
НПУ ім. М.П. Драгоманова
Підпис
« 19 » 03 2019 р.

Підпис доктора психол. наук проф. Д.І. Шульженко підтверджую.

Начальник відділу кадрів